

การประชุมเสนอผลงานวิจัยระดับชาติ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช ครั้งที่ 6
The 6th STOU National Research Conference

แนวทางพัฒนากลุ่มแม่บ้านเกษตรกรตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงบ้านหนองซ้อง หมู่ที่ 4 ตำบลหนองยาง
อำเภอกุฉินารายณ์ จังหวัดอุดรธานี

Baan-Nong-Khong Farm Woman Group Development Adhering to the Sufficiency Economy
Philosophy in Udon Thani Province

ปิยะ ทองมณี (Piya Thonmanee)¹ บำเพ็ญ เขียวหวาน (Bumpen Keowan)²

พลสรานู สรานุรมย์ (Phonsaran Saranrom)³

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษา 1) บริบทบ้านหนองซ้อง 2) สภาพพื้นฐานส่วนบุคคล ด้านเศรษฐกิจสังคมของสมาชิกกลุ่มแม่บ้านเกษตรกร 3) การดำรงชีวิตตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงและการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นแก่ครัวเรือนสมาชิกกลุ่มฯ 4) การดำเนินงานของกลุ่มฯ และประเมินการดำเนินงาน ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง 5) การวิเคราะห์จุดแข็ง จุดอ่อน โอกาสและอุปสรรค และแนวทางการพัฒนากลุ่มฯ เก็บข้อมูลจากประชากรทั้งหมด คือสมาชิกกลุ่มฯ จำนวน 44 คน โดยใช้แบบสัมภาษณ์และประเด็นสนทนากลุ่ม ข้อมูลเชิงปริมาณใช้สถิติเพื่อหาค่าความถี่ ค่าร้อยละ ค่าต่ำสุด ค่าสูงสุด ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และการจัดอันดับ ข้อมูลเชิงคุณภาพใช้วิธีการวิเคราะห์ และสังเคราะห์ โดยวิธีการจัดหมวดหมู่ข้อมูล การสรุปแบบอุปนัยและการวิเคราะห์จุดแข็ง จุดอ่อน โอกาส และอุปสรรค (SWOT Analysis) ผลการวิจัยพบว่าบ้านหนองซ้องมีภูมิประเทศ เป็นที่ราบลุ่ม ประชากรประกอบอาชีพเกษตรกรรม มีกลุ่ม/องค์กรในหมู่บ้าน กลุ่มแม่บ้านเกษตรกรบ้านหนองซ้องจัดตั้งขึ้นเนื่องจากความต้องการเพิ่มรายได้ สมาชิกมีอายุเฉลี่ย 51.20 ปี ประกอบอาชีพเกษตรกรรม ส่วนใหญ่มีพื้นที่ถือครองเป็นของตนเองมากกว่าครึ่งมีการกู้เงิน มีค่าใช้จ่ายในการทำการเกษตรเฉลี่ย 36,182.98 บาทต่อครัวเรือนต่อปี มีค่าใช้จ่ายในครัวเรือนเฉลี่ย 19,923.07 บาทต่อครัวเรือนต่อเดือน มีรายได้เฉลี่ย 149,867.73 บาทต่อครัวเรือนต่อปี สมาชิกมากกว่าครึ่งมีความรู้ด้านเศรษฐกิจพอเพียงระดับมากที่สุด โดยสมาชิกเข้าร่วมกิจกรรมของกลุ่มในระดับมาก มีเพียงการหาตลาดและการจำหน่ายที่เข้าร่วมระดับปานกลาง การดำเนินชีวิตตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง อยู่ในระดับมาก การเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นจากการปฏิบัติตามหลักเศรษฐกิจพอเพียงอยู่ในระดับมาก กลุ่มมีการคัดเลือกคณะกรรมการเพื่อบริหารกลุ่มตามบทบาทหน้าที่ ใช้แรงงานของสมาชิกกลุ่มเป็นหลัก มีการร่วมกิจกรรมสาธารณประโยชน์ชุมชน มีการเชื่อมโยงเครือข่ายการผลิตการแปรรูปและการตลาด มีปัญหาสำคัญคือแหล่งน้ำไม่เพียงพอทำให้สมาชิกกลุ่มเลิกปลูกถั่วลิสง ผลผลิตถั่วลิสงไม่เพียงพอต่อความต้องการของการแปรรูปของกลุ่ม สมาชิกเป็นผู้สูงอายุ โดยได้วิเคราะห์และจัดทำแนวทางการพัฒนากลุ่มคือโครงการพัฒนาการผลิตถั่วลิสงเพื่อการแปรรูปบ้านหนองซ้อง ประกอบด้วยกิจกรรมพัฒนาการผลิตถั่วลิสง กิจกรรมพัฒนาการแปรรูปถั่วลิสง กิจกรรมพัฒนาการตลาด กิจกรรมพัฒนาระบบการกลุ่มและเพิ่มศักยภาพการบริหารจัดการกลุ่ม

คำสำคัญ แนวทางพัฒนากลุ่มแม่บ้านเกษตรกร

¹ นักศึกษาหลักสูตรปริญญาเกษตรศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาส่งเสริมการเกษตรและสหกรณ์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช
pi18_14@hotmail.com

² รองศาสตราจารย์ ประจำสาขาวิชาเกษตรศาสตร์และสหกรณ์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช bumpen.keo@stou.ac.th

³ อาจารย์ ประจำสาขาวิชาเกษตรศาสตร์และสหกรณ์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช

การประชุมเสนอผลงานวิจัยระดับชาติ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช ครั้งที่ 6

The 6th STOU National Research Conference

Abstract

The objectives of this study were to study 1) the context of Baan-Nong-Khong in Udon Thani Province; 2) social and economic fundamental state of members of farm woman groups in Udon Thani Province; 3) their living adhering to the Sufficiency Economy Philosophy and changes happened to the members' household; 4) the farm woman group operations adhering to the Sufficiency Economy Philosophy and evaluating the operations; And 5) the analysis of strength, weakness, opportunities, and obstacles of the operations adhering to the Sufficiency Economy Philosophy, including guidelines on the farm woman group development. The population in this study was 44 members of farm woman groups in Baan-Nong-Khong of Udon Thani Province. The data were collected by interviewing all 44 group members and setting group discussion. The statistic used for quantitative data analysis included frequency, average, percentage, mean, minimum value, maximum value, standard deviation and the rankings. For qualitative data included categorize information, Inductive Reasoning and SWOT Analysis. The findings of this study were as follows: Baan-Nong-Khong was on lowland. The main occupation of the studied members was a farmer. Farm woman groups were formed in their village by farm women in Baan-Nong-Khong of Udon Thani Province in order to supplement their household income. Their average age was 51.20 years. They were mostly a farmer who had their own land, however, more than a half of them had to take out loans. Their average cost of doing farming and cost of living in their household were 36,182.98 baht/household/year and 19,923.07 baht/household/month respectively, while their average income was 149,867.73 baht/household/year. More than a half of the studied members had knowledge of the Sufficiency Economy Philosophy at the most level. They participated in activities of their farm woman group at high level, and at medium level in the aspect of marketing management and goods distribution. Their living adhering to the Sufficiency Economy Philosophy were at high level. The changes happened to the members' household from practicing adhering to the Sufficiency Economy Philosophy were at high level. The farm woman groups selected their committee to operate their group. The members were mainly the labor of their group. The groups generally participated in public activities for the benefit of their community. A network of goods production, processing and marketing was linked. They had so serious problems with the insufficiency of water sources that their members stop cultivating groundnuts causing the insufficiency of groundnuts for processing and most of their members were rather old. Their guidelines on the group development were setting a project on groundnut production development for processing in Baan-Nong-Khong consisting of activities for their groundnut production, processing, marketing, and group procedure development, including increasing the proficiency in the group management of the farm woman groups.

Keyword: Guidelines on farm woman group development

การประชุมเสนอผลงานวิจัยระดับชาติ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช ครั้งที่ 6 The 6th STOU National Research Conference

บทนำ

สถานการณ์ความเปลี่ยนแปลงของโลก มีผลกระทบต่อการพัฒนาอาชีพการเกษตร ทั้งในระดับโลก และระดับประเทศ แนวโน้มของสถานการณ์ต่างๆ มีผลต่อเนื่องต่อการพัฒนา ซึ่งมีความแตกต่างและหลากหลาย วิฤตเศรษฐกิจและสถานการณ์ด้านความมั่นคง ส่งผลต่อการบริหารจัดการเศรษฐกิจของโลก การลงทุน สิ่งแวดล้อมและสังคม การบริหารจัดการ มาตรการต่างๆ ถูกนำมาใช้เพื่อควบคุมเสถียรภาพของแต่ละประเทศ ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง เป็นปรัชญาที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงพระราชทานแก่พสกนิกรชาวไทยในการ แก้ไขปัญหาวิกฤติ เป็นปรัชญาที่ชี้ถึงแนวการดำรงอยู่และปฏิบัติตนของประชาชนในทุกระดับ ตั้งแต่ระดับครอบครัว ระดับชุมชน จนถึงระดับรัฐ ทั้งในการพัฒนาและบริหารประเทศให้ดำเนินไปในทางสายกลาง โดยเฉพาะการพัฒนา เศรษฐกิจ เพื่อให้ก้าวทันต่อโลกยุคโลกาภิวัตน์กลุ่มแม่บ้านเกษตรกรบ้านหนองซ้อง หมู่ที่ 4 ตำบลขอนแก่น อำเภอกุด จั๊บ จังหวัดอุดรธานี จัดตั้งเมื่อปี 2542 ปัจจุบันมีสมาชิกจำนวน 44 คน ดำเนินกิจกรรมปลูกถั่วลิสงในชุมชนรับซื้อ ผลผลิต และแปรรูปถั่วลิสงทำถั่วงาและผลิตภัณฑ์อื่นๆ มีรายได้เฉลี่ยนับล้านบาทต่อปี เนื่องจากกลุ่มแม่บ้าน เกษตรกรต้องสั่งซื้อวัตถุดิบเพิ่มเติมจากภายนอกปีละหลายสิบล้านซึ่งมีผลต่อการควบคุมปริมาณและคุณภาพ ผลิตภัณฑ์ของกลุ่มฯ การศึกษาแนวทางพัฒนากลุ่มแม่บ้านเกษตรกรตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง บ้านหนอง ซ้อง หมู่ที่ 4 ตำบลขอนแก่น อำเภอกุดจั๊บ จังหวัดอุดรธานี เป็นการศึกษาเพื่อให้ได้แนวทางในการบริหารจัดการกลุ่ม และจัดการระบบการผลิตถั่วลิสงในชุมชนทั้งระบบจะทำให้การบริหารจัดการเป็นไปอย่างต่อเนื่องมีประสิทธิภาพ ก่อให้เกิดประโยชน์ต่อชุมชนอย่างยั่งยืนต่อไป

วัตถุประสงค์การวิจัย และกรอบแนวคิดการวิจัย

1. เพื่อศึกษาบริบทของบ้านหนองซ้อง
2. เพื่อศึกษาสภาพพื้นฐานส่วนบุคคล ด้านเศรษฐกิจ ด้านสังคมสมาชิกกลุ่มแม่บ้านเกษตรกร
3. เพื่อศึกษาการดำรงชีวิตตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงและการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นแก่ครัวเรือนสมาชิกกลุ่มแม่บ้านเกษตรกร
4. เพื่อศึกษาการดำเนินงานของกลุ่มแม่บ้านเกษตรกรและประเมินการดำเนินงานตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง
5. เพื่อวิเคราะห์จุดแข็ง จุดอ่อน โอกาสและอุปสรรค และแนวทางการพัฒนากลุ่มแม่บ้านเกษตรกร

การประชุมเสนอผลงานวิจัยระดับชาติ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช ครั้งที่ 6

The 6th STOU National Research Conference

กรอบแนวคิด

บริบทหมู่บ้าน ได้แก่

- 1.ด้านกายภาพ ได้แก่ อาณาเขต การปกครอง พื้นที่ ภูมิประเทศ โครงสร้างพื้นฐาน ประชากร พื้นที่ การเกษตร
- 2.ด้านชีวภาพ ได้แก่ สภาพดิน ความอุดมสมบูรณ์ ความเหมาะสมและการใช้พื้นที่ดินเพื่อการเกษตร ปริมาณน้ำฝน การเพาะปลูกพืช การเลี้ยงสัตว์ สิ่งแวดล้อม แหล่งน้ำ
- 3.ด้านเศรษฐกิจ ได้แก่ การประกอบอาชีพ ระบบการผลิต รายได้ชุมชน การตลาดและวิถีการตลาด แหล่งทุนของชุมชน ภาวะหนี้สินชุมชน สถานการณ์ปลูกถั่วลิสง
- 4.ด้านสังคม ได้แก่ จำนวนประชากร อาชีพ เพศ อายุเฉลี่ย การศึกษา การเรียนรู้ในชุมชน ศาสนา วัฒนธรรม

- 1.สภาพพื้นฐานส่วนบุคคล ได้แก่ เพศ อายุ การศึกษา ระดับการศึกษา การร่วมเรียนรู้ในกลุ่ม การร่วมกิจกรรมชุมชน
- 2.สภาพทางเศรษฐกิจ ได้แก่ พื้นที่ถือครอง จำนวนแรงงาน แหล่งเงินทุนในการประกอบอาชีพ การกู้เงิน รายได้ รายจ่าย พื้นที่เพาะปลูก อาชีพ การผลิตทางการเกษตร
- 3.สภาพทางสังคม ได้แก่ ตำแหน่งในชุมชน ตำแหน่งในกลุ่ม ระยะเวลาที่มาอาศัยในชุมชน ระยะเวลาการเป็นสมาชิกกลุ่ม บทบาทในการเป็นสมาชิกกลุ่ม

- 1.การดำเนินงานกลุ่มแม่บ้านเกษตรกร ได้แก่ ด้านการบริหารจัดการกลุ่ม ด้านการบริหารทุนและทรัพยากร ด้านการจัดการสินค้าหรือบริการ ด้านการพัฒนาความรู้ความสามารถของสมาชิกและองค์กร ด้านผลประโยชน์ต่อสมาชิก ด้านการให้ความสำคัญกับชุมชน
- 2.ประเมินการดำเนินงานตามหลักความมีเหตุผล ความพอประมาณ การมีภูมิคุ้มกันภายใต้เงื่อนไขความรู้และเงื่อนไขคุณธรรม

การวิเคราะห์ จุดแข็ง จุดอ่อน โอกาส อุปสรรค และแนวทางการพัฒนา กลุ่มแม่บ้านเกษตรกร ระดับครัวเรือน ระดับองค์กร และระดับชุมชน

การดำเนินชีวิตและการเปลี่ยนแปลง ได้แก่

- 1.การดำเนินชีวิต ตามหลักความมีเหตุผล ความพอประมาณ การมีภูมิคุ้มกันภายใต้เงื่อนไขความรู้และเงื่อนไขคุณธรรม
- 2.การเปลี่ยนแปลง ด้านการลดรายจ่าย ด้านการเพิ่มรายได้ กิจกรรมด้านการออม ด้านการดำรงชีวิต ด้านการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

ภาพที่ 1 กรอบแนวคิดการวิจัย

การประชุมเสนอผลงานวิจัยระดับชาติ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช ครั้งที่ 6

The 6th STOU National Research Conference

ระเบียบวิธีวิจัย

การวิจัยนี้เป็นการศึกษาวิจัยแบบผสมเชิงคุณภาพและปริมาณ ประชากรคือสมาชิกกลุ่มแม่บ้านเกษตรกรบ้านหนองซ้อง จำนวน 44 คน เก็บข้อมูลจากประชากรทั้งหมด ใช้เครื่องมือในการวิจัยดังนี้ (1) แบบสัมภาษณ์สมาชิกกลุ่มแม่บ้านเกษตรกร รวม 44 คน ประกอบด้วยคำถาม 6 ตอน ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบสัมภาษณ์ เช่น อายุ ระดับการศึกษา การประกอบอาชีพ พื้นที่ถือครอง การผลิตทางการเกษตร จำนวนสมาชิกครัวเรือน การลงทุน รายได้ รายจ่ายของครัวเรือนสถานะทางสังคม ส่วนร่วมในกิจกรรมกลุ่ม และชุมชน ตอนที่ 2 ความรู้และแหล่งความรู้ด้านเศรษฐกิจพอเพียง ตอนที่ 3 การเข้าร่วมกิจกรรมกลุ่มแม่บ้านเกษตรกร ได้แก่ระยะเวลาการเข้าร่วมกลุ่ม สาเหตุที่เข้าร่วมกลุ่มและกิจกรรมที่เข้าร่วม ตอนที่ 4 การปฏิบัติ ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ตอนที่ 5 การเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นเมื่อมีการปฏิบัติตามหลักเศรษฐกิจพอเพียง ตอนที่ 6 ปัญหาอุปสรรค และข้อเสนอแนะ แนวทางการดำเนินงานกลุ่มแม่บ้านเกษตรกร (2) ประเด็นการจัดเวทีสนทนากลุ่ม เพื่อทบทวนและเก็บข้อมูลเพิ่มเติมเกี่ยวกับการดำเนินงานกลุ่ม ได้แก่ ข้อมูลภาพรวมทั่วไปของกลุ่ม ด้านการบริหารจัดการกลุ่ม ด้านการบริหารทุนและทรัพยากร ด้านการจัดการสินค้าหรือบริการ ด้านการ พัฒนาความรู้ความสามารถของสมาชิกและองค์กร ด้านผลประโยชน์ต่อสมาชิก ด้านการให้ความสำคัญกับชุมชน การวิเคราะห์ศักยภาพของกลุ่ม ปัญหา อุปสรรค ข้อเสนอแนะ และแนวทางการพัฒนากลุ่ม เก็บข้อมูลโดยการสัมภาษณ์สมาชิกกลุ่มแม่บ้านเกษตรกร รวม 44 คน ด้วยแบบสัมภาษณ์ การจัดเวทีสนทนากลุ่ม กับสมาชิกกลุ่มแม่บ้านเกษตรกรและผู้นำชุมชนเพื่อทบทวนและเก็บข้อมูลเพิ่มเติมเกี่ยวกับการดำเนินงานกลุ่มตามประเด็นและการสังเกตวิถีชีวิตและการผลิตของเกษตรกร การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณ ใช้สถิติเพื่อหาค่าความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน ค่าต่ำสุด ค่าสูงสุด และการจัดอันดับ ข้อมูลเชิงคุณภาพซึ่งได้จากการจัดเวทีสนทนากลุ่มและการสังเกตใช้วิธีการวิเคราะห์ และสังเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ โดยวิธีการจัดหมวดหมู่ข้อมูล การสรุปแบบอุปนัยและการวิเคราะห์จุดแข็ง จุดอ่อน โอกาส และอุปสรรค (SWOT Analysis)

ผลการวิจัย

1. บริบทบ้านหนองซ้อง

ชาวบ้านหนองซ้องเดิมเป็นชาวบ้านหนองกงหนองเม็ก ต่อมาเกิดโรคระบาดมีคนล้มตายจำนวนมาก พ่อติ่งไชยกอง และพ่อหนู ทองบุตร และเพื่อนบ้านอีกประมาณ 5 ครอบครัว ได้อพยพออกจากบ้านหนองกง มาอยู่ตามไร่นาและตั้งบ้านเรือนบริเวณนี้ จนขยายใหญ่เป็นหมู่บ้าน และในบริเวณที่ตั้งบ้านเรือนและไร่นา มีหนองน้ำขนาดใหญ่หนองหนึ่ง และบริเวณหนองน้ำแห่งนี้ ทุกวันพระชาวบ้านจะได้ยินเสียงฆ้องดัง หรือถ้าไม่ใช่วันพระหากมีคนทำผิดกฎในบ้านก็จะได้ยินเสียงฆ้องดังเช่นกัน ด้วยเหตุนี้ชาวบ้าน จึงได้เรียกชื่อหมู่บ้านนี้ว่า บ้านหนองซ้องจนถึงปัจจุบัน ลักษณะภูมิประเทศ ของบ้านหนองซ้อง หมู่ที่ 4 ตำบลขอนแก่น เป็นที่ราบลุ่ม ลักษณะดินเป็นดินร่วนปนทราย เหมาะกับการทำการเกษตรมีเส้นทางคมนาคมสายหลักคือ ทางหลวงชนบท หมายเลข 2263 ระยะทางจากที่ว่าการอำเภอถึงหมู่บ้านประมาณ 13 กิโลเมตร เส้นทางคมนาคมภายในหมู่บ้านเป็นถนนคอนกรีต และในเส้นทางเข้าพื้นที่ทำการเกษตรเป็นถนนลูกรัง มีครัวเรือน 122 ครัวเรือน ประชากร 429 คน แยกเป็นชาย 217 คน หญิง 212 คน ชาวบ้านหนองซ้องส่วนใหญ่ประกอบอาชีพหลักคือ เกษตรกรรมพืชที่สำคัญได้แก่ ทำนาปี ทำไร่มันสำปะหลังและ

การประชุมเสนอผลงานวิจัยระดับชาติ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช ครั้งที่ 6

The 6th STOU National Research Conference

อ้อย ทำสวนยางพารา อาชีพเสริมคือ ปลุกถั่วลิสง ทำไม้กวาดดอกหญ้าแปรรูปถั่วลิสง จักสาน ทอผ้า ทอเสื่อ เพาะเห็ด มีกลุ่ม/องค์กรในหมู่บ้าน ได้แก่ กรรมการหมู่บ้าน คณะกรรมการพัฒนาสตรีหมู่บ้าน กองทุนพัฒนาบทบาทสตรี กลุ่มแปรรูปถั่วลิสง กลุ่มทำไม้กวาด กลุ่มจักสานไม้ไผ่ กลุ่มผู้สูงอายุ กลุ่มปฏิบัติธรรม

2. สภาพพื้นฐานส่วนบุคคล เศรษฐกิจ และสังคมของสมาชิกกลุ่มแม่บ้านเกษตรกร

2.1 สภาพพื้นฐานส่วนบุคคล พบว่าสมาชิกกลุ่มแม่บ้านเกษตรกรมีอายุเฉลี่ย 51.20 ปีมากกว่าครึ่งจบการศึกษา ระดับประถมศึกษา มีการประกอบอาชีพเกษตรกรรมเป็นอาชีพหลัก และมีการรับจ้างเป็นอาชีพรอง

2.2 สภาพเศรษฐกิจ พบว่า สมาชิกกลุ่มแม่บ้านเกษตรกร มีสมาชิกครัวเรือน เฉลี่ย 4.84 คน ส่วนใหญ่มีพื้นที่ถือครองของตน เฉลี่ย 6.05 ไร่โดยส่วนใหญ่ใช้พื้นที่เพื่อทำการเกษตรเพื่อปลูก ข้าว อ้อยและมันสำปะหลัง มากกว่าครึ่งมีการจ้างแรงงาน จำนวนแรงงานจ้าง เฉลี่ย 3.36 ส่วนใหญ่ใช้เงินทุนของตนเองและมากกว่าครึ่งกู้เงินเพื่อลงทุนด้านการเกษตร วงเงินกู้เฉลี่ย 44,477.34 บาทต่อครัวเรือนต่อปี จำนวนมากกว่าครึ่งกู้เงินจากกองทุนหมู่บ้าน มีค่าใช้จ่ายในการลงทุนเพื่อการเกษตรเฉลี่ย 36,182.98 บาทต่อครัวเรือนต่อปี ค่าใช้จ่ายในครัวเรือน เฉลี่ย 19,923.07 บาทต่อครัวเรือนต่อเดือน รายได้เฉลี่ย 149,867.73 บาทต่อครัวเรือนต่อปี

2.3 สภาพสังคม พบว่า สมาชิกกลุ่มแม่บ้านเกษตรกรมีระยะเวลาที่มาอาศัยในหมู่บ้านหนองห้อยเฉลี่ย 44.9 ปี ส่วนใหญ่มีสถานะเป็นประชาชนทั่วไปหรือลูกบ้าน การเข้าร่วมกิจกรรมของสมาชิกเป็นกลุ่มแม่บ้านเกษตรกรมากที่สุดคือ บุญข้าวสาก ส่วนใหญ่สมาชิกกลุ่มแม่บ้านเกษตรกรเป็นสมาชิกกลุ่มวิสาหกิจชุมชนด้วย

2.4 ความรู้และแหล่งความรู้ ของสมาชิกกลุ่มแม่บ้านเกษตรกรด้านเศรษฐกิจพอเพียง มากกว่าครึ่งมีความรู้ระดับมากที่สุด แหล่งความรู้ที่สมาชิกกลุ่มแม่บ้านเกษตรกรได้รับจากแหล่งสื่อบุคคล ในระดับมากโดยส่วนใหญ่ได้รับความรู้ระดับมากมาจากสมาชิกในครอบครัว จากเจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตร กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน อาสาสมัครเกษตร เพื่อนบ้าน อบต.นายกอบต.ครูและเจ้าหน้าที่ของรัฐ ระดับปานกลางได้แก่พ่อค้าเร่ เซลล์แมน แหล่งกลุ่ม สมาชิกกลุ่มแม่บ้านเกษตรกรได้รับความรู้ระดับมากคือการประชุมและการฝึกอบรม ระดับปานกลางคือจากการศึกษาดูงานเวทีสัมมนาและการเข้าร่วมเครือข่ายต่างๆ แหล่งสื่อมวลชนสมาชิกกลุ่มแม่บ้านเกษตรกรได้รับความรู้ในระดับมากได้แก่โทรทัศน์ วิทยุกระจายเสียงและหอกระจายข่าว ระดับปานกลางได้แก่เอกสารสิ่งพิมพ์ป้ายโฆษณา อินเทอร์เน็ต Line /Facebook

2.5 การเข้าร่วมกิจกรรมกลุ่มแม่บ้านเกษตรกรบ้านหนองห้อย ของสมาชิกกลุ่มแม่บ้านเกษตรกร สมาชิกส่วนใหญ่เป็นสมาชิกกลุ่มแม่บ้านเกษตรกรมากกว่า 13 ปี โดยส่วนใหญ่เข้าร่วมกลุ่ม เนื่องจากต้องการเพิ่มรายได้ และใช้เวลาว่างให้เกิดประโยชน์ มากกว่าครึ่งต้องการพัฒนาความรู้ความสามารถ มีเพียงบางส่วนที่เข้าร่วมเพราะการชักชวนของเพื่อนบ้าน การเข้าร่วมกิจกรรมของกลุ่มแม่บ้านเกษตรกรในภาพรวมอยู่ในระดับมาก มีเพียงประเด็นการหาตลาดและการออกจำหน่ายผลิตภัณฑ์ ที่มีส่วนร่วมในระดับปานกลาง

2.6 ปัญหาและข้อเสนอแนะของสมาชิกกลุ่มแม่บ้านเกษตรกรบ้านหนองห้อย ที่มีการนำเสนอปัญหาได้แก่ 1) การขาดเงินลงทุน 2) แหล่งน้ำไม่เพียงพอ 3) การขาดวัตถุดิบแปรรูป 4) ราคาวัตถุดิบสูงขึ้น 5) ปัญหาราคาผลผลิตตกต่ำ 6) ขาดความร่วมมือจากสมาชิกบางส่วน 7) การไม่มีความรู้และทักษะ 8) ที่อยู่อาศัยแออัด 9) ไม่มีที่ทำกิน

การประชุมเสนอผลงานวิจัยระดับชาติ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช ครั้งที่ 6

The 6th STOU National Research Conference

ข้อเสนอแนะ พบว่าเกษตรกรมีข้อเสนอแนะในการจัดหาแหล่งน้ำเพื่อการเกษตร เพื่อให้สามารถเพาะปลูกพืชเศรษฐกิจเป็นรายได้เสริมได้ และการหาแหล่งเงินทุนเพื่อสนับสนุนให้แก่สมาชิก

3. การดำรงชีวิตตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงและการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นแก่ครัวเรือนสมาชิกกลุ่มแม่บ้านเกษตรกร

3.1 การดำเนินชีวิตตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง สมาชิกกลุ่มแม่บ้านเกษตรกร ในภาพรวมมีการดำเนินชีวิตตามหลักเศรษฐกิจพอเพียงระดับมาก มีเพียงประเด็นการดูแลบุตรหลานให้เจริญเติบโตในสถานที่ปลอดภัยจากอบายมุข ในระดับมากที่สุด และประเด็นการจัดทำบัญชีครัวเรือนและบัญชีฟาร์มที่ปฏิบัติในระดับปานกลาง

3.2 การเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นเมื่อมีการปฏิบัติตามหลักเศรษฐกิจพอเพียงด้านการลดรายจ่ายโดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก มีเพียงค่าใช้จ่ายต้นทุนการผลิตทางการเกษตรลดลงและมีการประยุกต์ผลผลิตของใช้ประจำวันใช้เองมากขึ้นที่อยู่ในระดับปานกลาง ด้านการเพิ่มรายได้ภาพรวมการเปลี่ยนแปลงอยู่ในระดับมาก มีเพียงประเด็นรายได้เพิ่มเติมจากการเป็นสมาชิกกลุ่มสถาบันต่างๆที่อยู่ในระดับปานกลาง ด้านการออมมีภาพรวมมีการออมเพิ่มขึ้นอยู่ในระดับมาก มีเพียงการวางแผนระบบการใช้จ่ายที่ดี เช่นการทำบัญชีครัวเรือนและบัญชีฟาร์มอย่างต่อเนื่อง ที่อยู่ในระดับปานกลาง ด้านการดำรงชีวิต โดยภาพรวมการเปลี่ยนแปลงอยู่ในระดับมาก ด้านการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม โดยภาพรวมการเปลี่ยนแปลงอยู่ในระดับมาก ด้านการเอื้ออาทรโดยภาพรวมมีการเปลี่ยนแปลงระดับมาก

4. การดำเนินงานของกลุ่มแม่บ้านเกษตรกรและประเมินการดำเนินงาน ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง

4.1 การดำเนินงานของกลุ่มแม่บ้านเกษตรกร

กลุ่มแม่บ้านเกษตรกรบ้านหนองฆ้องหมู่ที่ 4 ตำบลขอนแก่น อำเภอกุดจับ จังหวัดอุดรธานี จัดตั้งขึ้นเมื่อวันที่ 18 มีนาคม พ.ศ. 2542 โดยเริ่มการรวมตัวของสมาชิกกลุ่ม 4-5 คน ได้เข้าพบผู้แทนองค์การแคร์นานาชาติ เพื่อขอความช่วยเหลือให้หางานทำในชุมชนให้มีรายได้เสริมในการประกอบอาชีพและให้มีงานทำหลังการเก็บเกี่ยว โดยได้รับแนวทางว่าในหมู่บ้านมีผลผลิตถั่วลิสงของเกษตรกรซึ่งขณะนั้นประสบปัญหาราคาตกต่ำ จึงให้แม่บ้านเกษตรกรรวมกลุ่มกันจัดตั้งเป็นกลุ่มแม่บ้านเกษตรกร ซึ่งสามารถรวมสมาชิกกลุ่มได้ 11 คนและได้รวมหุ้นกันคนละ 100 บาท รวม 1,100 บาท และได้รับสนับสนุนวัสดุอุปกรณ์จากองค์การแคร์นานาชาติในการแปรรูปถั่วลิสงเป็นถั่วคั่วทราย จำนวน 1,000 บาทนำไปซื้อถั่วและเชื้อวิทยากรจากกลุ่มแม่บ้านเกษตรกรแปรรูปถั่วลิสงบ้านหนองโน หมู่ที่ 2 ตำบลกุดจับ มาสอนขั้นตอนการทำถั่วคั่วทราย โดยในระยะแรกได้นำไปจำหน่ายในสถานที่ราชการและงานต่าง ปัจจุบันผลิตภัณฑ์เป็นที่ยอมรับโดยทั่วไปจนได้รับการรับรองมาตรฐาน มผช. มาตรฐานองค์การอาหารและยา และรางวัลรองชนะเลิศอันดับที่ 1 การประกวดสุดยอด OTOP อุดรธานี ปี 2552 และปี 2554 มีตลาดที่สำคัญได้แก่ บริษัทสังคมสุขภาพ หรือเลมอนฟาร์มจำกัด บริษัทเซ็นทรัลฟู้ด รีเทล จำกัด (สาขาเอฟดีซี) สยามบินอุดรธานี งานเทศกาลทั่วไป ที่ทำการกลุ่ม และจากการสั่งซื้อทางโทรศัพท์ ปัจจุบันกลุ่มแม่บ้านเกษตรกรบ้านหนองฆ้องมีการพัฒนาผลิตภัณฑ์อย่างต่อเนื่องผลิตภัณฑ์ที่ได้รับการยอมรับมากที่สุดคือถั่วคั่วทรายจุดเด่นของถั่วลิสงคั่วทรายกลุ่ม

การประชุมเสนอผลงานวิจัยระดับชาติ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช ครั้งที่ 6

The 6th STOU National Research Conference

แม่บ้านเกษตรกรบ้านหนองซ้องคือการคัดเลือกสายพันธุ์ถั่วลิสงเน้นเฉพาะพันธุ์ไทนาน 9 ซึ่งมีรสชาติหวานมันเฉพาะตัว เมล็ดเต็ม และเน้นการผลิตที่สดใหม่ทุกวัน โดยใช้แรงงานของสมาชิกกลุ่มและเกษตรกรในชุมชน

กลุ่มแม่บ้านเกษตรกรบ้านหนองซ้องมีแนวทางการดำเนินกิจกรรมที่เน้นการสนับสนุนวัตถุดิบในพื้นที่ การใช้แรงงานของสมาชิกกลุ่มและชาวบ้านในพื้นที่เป็นหลัก โดยเปิดโอกาสให้ทุกคนมีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็น มีการกำหนดแบ่งหน้าที่ของกรรมการและสมาชิกตามภารกิจ จัดแบ่งหน้าที่ให้มีคณะกรรมการฝ่ายจัดซื้อ และให้รับซื้อผลผลิตจากสมาชิกกลุ่ม เกษตรกรในหมู่บ้านและพื้นที่ใกล้เคียง ในราคายุติธรรม ตามคุณภาพผลผลิต ปีละประมาณ 25-30 ตัน นอกจากนี้ยังมีเครือข่ายการจัดหาผลผลิตกับกลุ่มแปรรูปอื่นๆ มีการวางแผนสอดคล้องกับความต้องการตลาดโดยแปรรูปผลิตภัณฑ์ตามความต้องการของลูกค้าทั้งปริมาณ และคุณภาพ มีการกำหนดลักษณะพันธุ์ที่ต้องการคือพันธุ์ไทนาน 9 การซื้อวัตถุดิบจากเกษตรกรในพื้นที่ และกำหนดคุณลักษณะของวัตถุดิบที่ต้องการ ซื้อตามคุณภาพ ราคา กิโลกรัม ละ 23-40 บาท การสั่งซื้อวัตถุดิบเพิ่มเติมจากผู้จำหน่ายที่เชื่อถือได้ มีการใช้ข้อมูลการผลิตในปีที่ผ่านมา ประกอบการวางแผนการผลิต และจัดหาวัตถุดิบมาแปรรูปผลิตสินค้าตามความต้องการลูกค้า

กลุ่มแม่บ้านเกษตรกรบ้านหนองซ้อง มีการจัดกระบวนการเรียนรู้ให้แก่สมาชิกทุกคน โดยวิธีการสอนให้ทำร่วมกันระหว่างผู้ที่มีความชำนาญและผู้ที่มาใหม่ ทั้งกระบวนการผลิต นอกจากนี้กลุ่มยังเป็นจุดเรียนรู้และมีสมาชิกเป็นวิทยากรถ่ายทอดความรู้ให้แก่แก่นักเรียนนักศึกษา สมาชิกกลุ่มเครือข่ายและผู้สนใจที่มาศึกษาดูงาน มีการคัดเลือกพันธุ์ถั่วลิสงโดยสมาชิกกลุ่ม เพื่อให้ได้พันธุ์ที่มีคุณภาพได้รับการสนับสนุนวิชาการจากหน่วยงานราชการและภาคเอกชน ในระหว่างปี 2556-2558 สมาชิกกลุ่มได้นำถั่วลิสงมาจำหน่ายให้แก่กลุ่มเฉลี่ยปีละประมาณ 10 ตัน โดยซื้อจากสมาชิกเป็นอันดับแรกและรองลงมาคือเกษตรกรในพื้นที่ใกล้เคียง เปิดโอกาสให้สมาชิกทุกคนเข้าร่วมกิจกรรมอย่างทั่วถึง ซึ่งสมาชิกที่เข้าร่วมกิจกรรมแปรรูปจะมีรายได้เสริมเฉลี่ยประมาณเดือนละ 2,500-5,000 บาท อีกทั้งยังมีการส่งเสริมกิจกรรมให้ครอบครัวสมาชิกให้อบอุ่นสร้างอาชีพให้แก่สมาชิกที่ไม่มีพื้นที่ทำกินและไม่สามารถทำการเกษตรที่ต้องใช้แรงงานหนักได้ กลุ่มมีการร่วมกิจกรรมสาธารณ ประโยชน์ต่างๆ ในชุมชนทั้งด้านแรงงาน และทุนทรัพย์มีการเชื่อมโยงเครือข่ายการผลิต การแปรรูปและการตลาดร่วมกับสมาชิกเครือข่ายอื่นๆ เพื่อป้องกันความเสี่ยงและสนับสนุนการดำเนินงานของกลุ่มด้วย

4.2 ประเมินการดำเนินงานกลุ่มแม่บ้านเกษตรกรตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง

1) ด้านความพอประมาณ กลุ่มมีการผลิตตามศักยภาพของตนเองซึ่งเห็นได้จากการผลิตสินค้าตามกำลังการผลิตของสมาชิก เมื่อมีลูกค้าสั่งผลิตภัณฑ์จำนวนมากจะประสานเครือข่ายกลุ่มแม่บ้านเกษตรกรที่แปรรูปถั่วลิสงในพื้นที่ร่วมผลิตร่วมกัน ไม่ทำเกินความสามารถของกลุ่ม มีการระดมทุนที่จำกัดวงเงินหุ้นไม่เกิน 10 หุ้น

2) ด้านความมีเหตุผล กลุ่มมีการกำหนดกฎเกณฑ์ให้สมาชิกปฏิบัติร่วมกัน ใช้ข้อมูลการผลิตในปีที่ผ่านมาประกอบการวางแผนการผลิต การวิเคราะห์สภาพการผลิตในพื้นที่และหาเครือข่ายด้านการผลิตและแปรรูป ผลิตสินค้าตามความต้องการของลูกค้า เอาตลาดนำการผลิต พัฒนาความรู้ให้แก่สมาชิกเพื่อให้การผลิตได้มาตรฐานอย่างสม่ำเสมอ ให้สมาชิกมีส่วนร่วมทุกกระบวนการเพื่อจะได้ร่วมตรวจสอบคุณภาพผลิตภัณฑ์ของกลุ่ม

3) ด้านความมีภูมิคุ้มกัน กลุ่มมีการประชุมพบปะพูดคุยกันอยู่ตลอด มีกิจกรรมที่กลุ่มต้องทำร่วมกันอย่างต่อเนื่อง กำหนดเงินหุ้นของสมาชิกเพื่อให้เกิดความเสมอภาคของสมาชิกในกลุ่ม ให้สมาชิกทุกคนมีส่วนร่วม

การประชุมเสนอผลงานวิจัยระดับชาติ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช ครั้งที่ 6

The 6th STOU National Research Conference

ร่วมทุกกิจกรรม การบริหารเงินทุนหมุนเวียนในกลุ่มโดยเก็บรายได้เข้ากลุ่มอย่างสม่ำเสมอ ร้อยละ 13 ของรายได้กลุ่ม ส่งเสริมให้สมาชิกได้รับการถ่ายทอดความรู้อย่างต่อเนื่อง การถ่ายทอดความรู้ภูมิปัญญาสู่สมาชิกรุ่นให้และเยาวชนอย่างต่อเนื่อง สร้างกระบวนการเรียนรู้ภายในกลุ่ม การสร้างความสัมพันธ์อันดีของสมาชิกกลุ่ม และครอบครัวสมาชิก การชี้แจงรายรับรายจ่ายให้สมาชิกได้รับทราบอย่างต่อเนื่อง การลดค่าใช้จ่ายและการสูญเสียในกระบวนการผลิตโดยควบคุมตั้งแต่การคัดเลือกวัตถุดิบจนถึงขั้นตอนการจำหน่าย การสร้างความเชื่อมั่นให้แก่ลูกค้าว่าจะได้ผลิตภัณฑ์ที่มาตรฐานโดยการขอรับรองมาตรฐานผลิตภัณฑ์ชุมชน มาตรฐานองค์การอาหารและยา การรับประกันและการบริการหลังการขาย

4) **เงื่อนไขความรู้** กลุ่มแม่บ้านเกษตรกรมีการใช้ข้อมูลประกอบการวางแผนการดำเนินงานทุกขั้นตอน ติดตามข้อมูลข่าวสารจากทางราชการและเครือข่ายต่างๆ อย่างต่อเนื่อง การให้ความร่วมมือกับสถาบันการศึกษาในการศึกษาข้อมูลการผลิต การแปรรูปและการตลาด แลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างกลุ่มกับส่วนราชการเครือข่ายต่างๆ สนับสนุนให้สมาชิกและคณะกรรมการได้มีโอกาสร่วมรับการถ่ายทอดความรู้เพื่อนำความรู้มาพัฒนากิจกรรมกลุ่มอยู่เสมอ ศึกษาการทำตลาดในรูปแบบใหม่ๆ เช่นการขายตรง การขายออนไลน์ผ่านระบบต่างๆ

5) **เงื่อนไขคุณธรรม** กลุ่มแม่บ้านเกษตรกรมีการสร้างความเสมอภาคให้แก่สมาชิกในการเข้าร่วมการบริหารจัดการกลุ่ม กิจกรรมการผลิต การแปรรูปและการตลาด ให้โอกาสแก่สมาชิกกลุ่มเป็นอันดับแรก ให้ความเสมอภาคในด้านการจัดสรรรายได้และผลประโยชน์ จากกลุ่ม การรักษามาตรฐานผลิตภัณฑ์อย่างต่อเนื่องไม่มีการปลอมปนสินค้า การให้การรับประกันและบริการหลังการขาย เพื่อความมั่นใจของลูกค้า รับเปลี่ยนสินค้าคืนเมื่อผลิตภัณฑ์มีปัญหา

5. การวิเคราะห์ จุดแข็ง จุดอ่อน โอกาส และอุปสรรค (SWOT Analysis) และแนวทางพัฒนากลุ่มแม่บ้านเกษตรกรตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง

5.1 การวิเคราะห์ จุดแข็ง จุดอ่อน โอกาส และอุปสรรค (SWOT Analysis)

1) **จุดแข็ง** จากการศึกษาพบว่า กลุ่มมีคณะกรรมการบริหารกลุ่มมีความเข้มแข็งและมีความสัมพันธ์อันดีกับสมาชิกเป็นที่ยอมรับของสมาชิกกลุ่ม มีการกำหนดกฎระเบียบของกลุ่มตามภารกิจ มีสมาชิกกลุ่มที่มีส่วนร่วมกิจกรรมอย่างต่อเนื่อง มีการประชุมอย่างต่อเนื่อง สมาชิกกลุ่มมีพื้นที่ทำการเกษตรเป็นของตนเอง มีวัตถุดิบในพื้นที่ ผลิตภัณฑ์มีคุณภาพ เป็นที่ยอมรับของลูกค้า ได้รับรองมาตรฐานผลิตภัณฑ์ชุมชน มาตรฐานองค์การอาหารและยา และมีตราสัญลักษณ์ตราห้อยทอง เป็นของกลุ่ม มีผลิตภัณฑ์หลากหลาย สมาชิกเข้าร่วมกิจกรรมของกลุ่มสม่ำเสมอ การแบ่งปันรายได้ให้แก่สมาชิกอย่างทั่วถึง สมาชิกมีความรู้ สามารถเรียนรู้และถ่ายทอดภูมิปัญญาสู่ลูกหลานได้ มีการทำสัญญาซื้อขายล่วงหน้ากับลูกค้า และมีเครือข่ายการผลิตการแปรรูปและการตลาด

2) **จุดอ่อน** จากการศึกษาพบว่า กลุ่มมีสมาชิกส่วนใหญ่เป็นผู้สูงอายุ ส่วนใหญ่จบการศึกษาระดับประถมศึกษา รายได้ของครัวเรือนอยู่ในเกณฑ์ต่ำ ส่วนร่วมเรื่องการจัดตลาดและการจัดหาตลาดยังอยู่ในระดับปานกลาง การบันทึกรายงานการประชุม การจัดทำบัญชียังเป็นการจัดทำบัญชีแบบง่ายๆ นำมาสรุปข้อมูลเพื่อวิเคราะห์ยาก พื้นที่เพาะปลูกของสมาชิกมีแหล่งน้ำไม่เพียงพอทั้งฤดูกาลผลิต ประสบปัญหาภัยแล้งอยู่เรื่อยๆ ทำให้สมาชิกเริ่มลดพื้นที่เพาะปลูกหรือเลิกปลูกถั่ว ผลผลิตที่มีไม่เพียงพอต่อการแปรรูป ต้องสั่งซื้อผลผลิตวัตถุดิบจากภายนอกพื้นที่ ทำให้ความคุ้มค่าได้ยาก ผลผลิตถั่วลิสงของสมาชิกบางส่วนกลายเป็นพันธุ์ เครื่องมือของกลุ่มยังไม่

การประชุมเสนอผลงานวิจัยระดับชาติ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช ครั้งที่ 6

The 6th STOU National Research Conference

ทันสมัย ต้องใช้แรงงานสมาชิกในการคัดแยกขนาดถั่ว เงินทุนหมุนเวียนของกลุ่มยังไม่เพียงพอที่จะซื้อผลผลิตถั่วลิสงจากสมาชิกและเกษตรกรในพื้นที่มาเก็บไว้เพื่อผลิตได้ทั้งปี โรงเก็บรักษาวัตถุดิบยังไม่ได้มาตรฐาน

3) โอกาส จากการศึกษาพบว่า มีหน่วยงานราชการและเอกชน ในพื้นที่ต่างให้ความสำคัญและสนับสนุนกลุ่มด้านวิชาการ วัสดุอุปกรณ์ เงินทุน เงินอุดหนุนเบี้ยต่ำ และการประชาสัมพันธ์สินค้า มีตลาดชุมชนในหมู่บ้าน มีเครือข่ายการผลิต การแปรรูปและการตลาดร่วมกัน หมู่บ้านมีพื้นที่สาธารณะให้สมาชิกปลูกถั่วลิสงได้ เทคโนโลยีที่ทันสมัยก้าวหน้าทำให้การซื้อขายทำได้รวดเร็วและหลากหลาย นโยบายรัฐบาลให้ความสำคัญกับการพัฒนาผลิตภัณฑ์ชุมชน เปิดโอกาสให้กลุ่มมีส่วนร่วมในด้านการขอรับสนับสนุน เงินทุน ความรู้และการตลาด

4) อุปสรรค พบว่ามีปัญหาราคาวัตถุดิบไม่คงที่ การซื้อวัตถุดิบจากต่างพื้นที่ทำให้ควบคุมคุณภาพได้ยาก ปัญหาภัยพิบัติทำให้พื้นที่ปลูกถั่วลิสงของสมาชิกลดลง กลุ่มผู้ผลิตคู่แข่ง ขยายสินค้าตัดราคา

5.2 แนวทางพัฒนากลุ่มแม่บ้านเกษตรกรตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง

การวิเคราะห์ปัญหาของกลุ่ม จากการวิเคราะห์ปัญหาและสาเหตุของกลุ่มสามารถสรุปปัญหาและสาเหตุได้ดังนี้

5.2.1 ปัญหาได้แก่ 1) พื้นที่การเกษตรของสมาชิกอยู่ในพื้นที่อาศัยน้ำฝนในการเพาะปลูก 2) เงินทุนของกลุ่มไม่เพียงพอต่อการซื้อวัตถุดิบมาแปรรูปทั้งปี 3) โรงเก็บวัตถุดิบยังไม่ได้มาตรฐาน 4) วัตถุดิบของสมาชิกในพื้นที่ไม่เพียงพอต่อการแปรรูปทั้งปี 5) การจัดทำบัญชีของกลุ่มและสมาชิก ยังอยู่ในระดับปานกลาง 6) สมาชิกบางส่วนไม่มีพื้นที่เพาะปลูก 7) สมาชิกส่วนใหญ่รายได้ต่ำ และ 8) สมาชิกกลุ่มส่วนใหญ่เป็นผู้สูงอายุ

5.2.2 แนวทางการพัฒนากลุ่มแม่บ้านเกษตรกรบ้านหนองฆ้องได้แก่ 1) การเพิ่มผลผลิตถั่วลิสงให้เพียงพอต่อการผลิต 2) การจัดหาแหล่งน้ำเพื่อการเกษตร 3) การสร้างเครือข่ายการผลิต 4) การพัฒนาความรู้มาตรฐานการผลิตสินค้าแก่สมาชิกกลุ่ม 5) การจัดหาเงินทุนหมุนเวียนในการผลิต โดยการระดมทุน การกู้เงินจากแหล่งเงินทุนดอกเบี้ยต่ำ 6) การประชาสัมพันธ์ผลิตภัณฑ์ของกลุ่มอย่างต่อเนื่อง 7) จัดทำแปลงผลิตถั่วให้เพียงพอ 8) พัฒนาบรรจุภัณฑ์ให้ทันสมัย 9) พัฒนาผลิตภัณฑ์ให้หลากหลาย 10) สร้างอาคารที่ทำการกลุ่มฯ 11) การให้ความรู้และรณรงค์การทำบัญชีฟาร์มและบัญชีครัวเรือนและ 12) การปลูกพืชอายุสั้นเพื่อเพิ่มรายได้

การจัดทำโครงการและกิจกรรมตามแนวทางพัฒนากลุ่มแม่บ้านเกษตรกรบ้านหนองฆ้อง กำหนดแผนการจัดทำแนวทางการพัฒนากลุ่มแม่บ้านเกษตรกร ตามแนวทางพัฒนา คือ โครงการพัฒนาการผลิตถั่วลิสงเพื่อการแปรรูปบ้านหนองฆ้อง หมู่ที่ 4 ตำบลหนองยุง อำเภอกุดจับ จังหวัดอุดรธานี กำหนดกิจกรรมไว้ดังนี้

1) กิจกรรมการพัฒนาการผลิตถั่วลิสง ได้แก่ การจัดหาแหล่งน้ำเพื่อการเกษตร การจัดทำแปลงผลิตถั่วลิสงเพื่อการแปรรูปและแปรรูปเมล็ดพันธุ์ การจัดทำลานตากผลผลิต

2) กิจกรรมพัฒนาการแปรรูปถั่วลิสง ได้แก่ การให้ความรู้การแปรรูปถั่วลิสง การทำบรรจุภัณฑ์ แก่สมาชิกกลุ่ม การสนับสนุนเครื่องมือและวัสดุอุปกรณ์ การสนับสนุนเงินทุนหมุนเวียน การสร้างเครือข่ายการผลิต การปรับปรุงอาคารให้ได้มาตรฐานเพื่อรองรับการขอมาตรฐานองค์การอาหารและยา

3) กิจกรรมการพัฒนาการตลาด ได้แก่ การจัดเวทีเชื่อมโยงเครือข่ายถั่วลิสง การทำบันทึกข้อตกลงล่วงหน้า เช่น การทำสัญญากับบริษัทสังคัมสุขภาพ หรือเลมอนฟาร์มจำกัด บริษัทเซ็นทรัลฟู้ด รีเทล จำกัด (สาขาเอฟดีซี) การเชื่อมโยงเครือข่ายการผลิต การแปรรูปและการตลาดร่วมกับสมาชิกเครือข่ายอื่นๆ ได้แก่ กลุ่ม

การประชุมเสนอผลงานวิจัยระดับชาติ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช ครั้งที่ 6

The 6th STOU National Research Conference

วิสาหกิจชุมชนกลุ่มแม่บ้านเกษตรกรบ้านหนองโน ตำบลกุดจับ กลุ่มแม่บ้านเกษตรกรบ้านคำเจริญ ตำบลเมืองเพียและกลุ่มแปรรูปโสมกาคำเจริญ ตำบลเมืองเพีย อำเภอกุดจับ

4) กิจกรรมการพัฒนากระบวนการกลุ่มและเพิ่มศักยภาพการบริหารจัดการกลุ่ม เช่น การผลิตตามศักยภาพของตนเองซึ่งเห็นได้จากการผลิตสินค้าตามกำลังการผลิตของสมาชิก การประสานเครือข่ายกลุ่มแม่บ้านเกษตรกรที่แปรรูปถั่วลิสงในพื้นที่ร่วมผลิตร่วมกัน การระดมหุ้นสมาชิก การกำหนดกฎเกณฑ์ให้สมาชิกปฏิบัติร่วมกัน การใช้ข้อมูลการผลิตในปีที่ผ่านมาประกอบการวางแผนการผลิต การวิเคราะห์สภาพการผลิตถั่วลิสงในพื้นที่ การหาเครือข่ายด้านการผลิตและแปรรูป การพัฒนาความรู้ให้แก่สมาชิก การผลิตให้ได้มาตรฐาน การมีส่วนร่วมของสมาชิกทุกกระบวนการเพื่อจะได้ร่วมตรวจสอบคุณภาพผลิตภัณฑ์ของกลุ่ม การประชุมพบปะสื่อสารพูดคุยกันอยู่ตลอด การบริหารเงินทุนหมุนเวียนโดยเก็บรายได้เข้ากลุ่มสม่ำเสมอ การส่งเสริมให้สมาชิกได้รับการถ่ายทอดความรู้อย่างต่อเนื่อง การถ่ายทอดความรู้ภูมิปัญญาสู่สมาชิกรุ่นใหม่และเยาวชนอย่างต่อเนื่อง การลดค่าใช้จ่ายและการสูญเสียในกระบวนการผลิต ควบคุมคุณภาพตั้งแต่การคัดเลือกวัตถุดิบจนถึงขั้นตอนการจำหน่าย การสร้างความเชื่อมั่นให้แก่ลูกค้าว่าจะได้ผลิตภัณฑ์ที่มาตรฐานโดยการขอรับรองมาตรฐานผลิตภัณฑ์ ชุมชน มาตรฐานองค์การอาหารและยา การรับประกันและการบริการหลังการขาย ติดตามข้อมูลข่าวสารจากทางราชการและเครือข่ายต่างๆ อย่างต่อเนื่อง การให้ความร่วมมือกับสถาบันการศึกษา แลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างกลุ่มกับส่วนราชการเครือข่ายต่างๆ ศึกษาการทำตลาดในรูปแบบใหม่ๆ เช่นการขายตรง การขายออนไลน์ผ่านระบบต่างๆ

อภิปรายผลการวิจัย

จากการศึกษาเรื่อง แนวทางพัฒนากลุ่มแม่บ้านเกษตรกรตามหลักเศรษฐกิจพอเพียงบ้านหนองซ้อง หมู่ที่ 4 ตำบลขอนแก่น อำเภอกุดจับ จังหวัดอุดรธานี มีประเด็นที่น่าสนใจเพื่ออภิปราย ดังนี้

1. **บริบทชุมชน** บ้านหนองซ้อง การก่อตั้งหมู่บ้านหนองซ้องเกิดจากการอพยพของชุมชนเนื่องจากปัญหาโรคระบาดซึ่งเป็นปัญหาความเป็นอยู่ของชาวบ้าน โดยการรวบรวมกันในพื้นที่ของเครือญาติ โดยการตั้งชื่อหมู่บ้านตั้งตามความเชื่อและสถานที่ที่มีเอกลักษณ์ท้องถิ่น การตั้งบ้านเรือนอยู่ตามเส้นทางหลักเป็นชุมชนชนบท พื้นที่การเกษตรกระจายรอบหมู่บ้านโดยเฉพาะพื้นที่ใกล้แหล่งน้ำ สภาพพื้นที่เป็นพื้นที่ดินร่วนปนทราย เหมาะสำหรับการเกษตร แต่เนื่องจากเป็นพื้นที่การเพาะปลูกโดยอาศัยน้ำฝนจึงมีปัญหาเรื่องภัยแล้งซึ่งส่งผลกระทบต่อ การเพาะปลูกพืชในพื้นที่ทุกปี การบริหารปกครองในชุมชนบริหารโดยผู้นำท้องถิ่นซึ่งมาจากการแต่งตั้ง ผู้นำท้องถิ่นที่มาจากการเลือกตั้งและมีผู้นำธรรมชาติซึ่งเป็นที่เคารพนับถือในชุมชนแบ่งการปกครองเป็นคุ้มย่อย มีหัวหน้าคุ้มเป็นผู้นำแต่ลำคุ้ม มีการสืบสานภูมิปัญญาท้องถิ่นในพื้นที่ซึ่งสอดคล้องกับวิถีชีวิตเกษตรกรสู่ลูกหลาน เกิดการรวมกลุ่มต่างๆทั้งที่เกิดขึ้นตามนโยบายการบริหารประเทศในแต่ละช่วงและกลุ่มองค์กรที่เกิดจากปัญหาในการเป็นอยู่ของเกษตรกรเองเช่นกลุ่มแม่บ้านเกษตรกรบ้านหนองซ้อง กลุ่มไม้กวาด กลุ่มข้าวหลาม

2. **สภาพพื้นฐานส่วนบุคคลของสมาชิกกลุ่มแม่บ้านเกษตรกรบ้านหนองซ้อง** สมาชิกส่วนใหญ่เป็นผู้สูงอายุ มากกว่าเกือบครึ่งจบการศึกษาระดับประถมศึกษา ซึ่งมีผลต่อการจัดทำบัญชีครัวเรือนและบัญชีฟาร์มของสมาชิกกลุ่มแม่บ้านเกษตรกร ในขณะที่เดียวกันก็ส่งผลต่อการร่วมมือในกระบวนการวางแผนการตลาดและการออกจำหน่ายผลิตภัณฑ์ของกลุ่ม มีการประกอบอาชีพเกษตรกรรมเป็นอาชีพหลัก และมีการรับจ้างเป็นอาชีพรอง

การประชุมเสนอผลงานวิจัยระดับชาติ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช ครั้งที่ 6

The 6th STOU National Research Conference

3. สภาพทางเศรษฐกิจครัวเรือนสมาชิกกลุ่มแม่บ้านเกษตรกรบ้านหนองซ้อง ส่วนใหญ่มีพื้นที่ถือครองของตนมีการใช้พื้นที่เพื่อทำการเกษตรเพื่อปลูก ข้าว อ้อยและมันสำปะหลัง เนื่องจากพื้นที่ของสมาชิกกลุ่มแม่บ้านเกษตรกรทั้งหมดอยู่ในเขตอาศัยน้ำฝน ทำให้ประสบภาวะภัยแล้ง ในฤดูแล้งก็ไม่สามารถเพาะปลูกพืชได้เต็มที่ พื้นที่ปลูกถั่วลิสงของสมาชิกบางส่วนได้รับผลกระทบจากความแห้งแล้งทำให้ได้ผลผลิตต่ำ ไม่คุ้มค่า สมาชิกบางส่วนเลิกปลูกถั่วลิสงขายให้กลุ่ม ในขณะที่ราคาซื้อของกลุ่มสูงกว่าท้องตลาด ส่งผลให้กลุ่มแม่บ้านเกษตรกรบ้านหนองซ้องต้องรับซื้อผลผลิตของเกษตรกรต่างพื้นที่ ซึ่งคุณภาพไม่แน่นอน ทำให้ต้องเพิ่มต้นทุนการจัดการในกระบวนการแปรรูปมากกว่าครึ่งมีการจ้างแรงงาน ส่วนใหญ่ใช้เงินทุนของตนเองและมากกว่าครึ่งกู้เงินเพื่อลงทุนด้านการเกษตรจำนวนมากว่าครึ่งกู้เงินจากกองทุนหมู่บ้าน และธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร

4. สภาพทางสังคม สมาชิกกลุ่มแม่บ้านเกษตรกรส่วนใหญ่ มีภูมิลำเนาในหมู่บ้านหนองซ้อง มีเพียงบางส่วนที่อพยพมาอาศัยภายหลัง ส่วนใหญ่มีสถานะเป็นประชาชนทั่วไปหรือลูกบ้าน การเข้าร่วมกิจกรรมในชุมชนของสมาชิกเป็นกลุ่มแม่บ้านเกษตรกรระดับมากที่สุดคือ บุญข้าวสาก เนื่องจากเป็นประเพณีที่เกี่ยวกับความเชื่อในการเคารพนับถือบรรพบุรุษ แสดงให้เห็นว่า ชุมชนยังมีความเคารพผู้ใหญ่และรักษาประเพณีอันดีงามไว้ตลอดมา การเข้าร่วมในระดับมากได้แก่บุญสงกรานต์ บุญบั้งไฟ บุญเข้าพรรษา บุญข้าวประดับดินบุญออกพรรษา บุญกฐิน และการประชุมหมู่บ้านประจำเดือน การเข้าร่วมในระดับปานกลาง ได้แก่บุญข้าวจีและการจัดทำแผนพัฒนาหมู่บ้าน ซึ่งอาจมีผลจากประเพณีบุญข้าวจีเริ่มไม่มีการปฏิบัติแล้ว และเป็นประเพณีที่บ่งบอกถึงความอุดมสมบูรณ์ของพื้นที่ และการเข้าร่วมการจัดทำแผนพัฒนาหมู่บ้านมีความเชื่อว่าเป็นหน้าที่ของผู้ชายที่เป็นหัวหน้าครอบครัว แม่บ้านจะมีส่วนร่วมน้อย การเข้าร่วมในระดับน้อย ได้แก่บุญข้าวกรรม บุญคูณลานและบุญข้าสະ ซึ่งประเพณีเหล่านี้บางอย่างถูกมองว่าเป็นเรื่องเฉพาะบุคคลที่ทำ

5. ความรู้และแหล่งความรู้ ของสมาชิกกลุ่มแม่บ้านเกษตรกร ด้านเศรษฐกิจพอเพียงสมาชิกกลุ่มมากกว่าครึ่งมีความรู้ระดับมากที่สุด ประเด็นที่สมาชิกกลุ่มแม่บ้านเกษตรกรตอบผิดมากที่สุดได้แก่

1) เรื่องการเว้นการทำการเกษตรในช่วงที่เกิดภัยธรรมชาติ ซึ่งอาจเนื่องจากมีพื้นที่น้อย ไม่สามารถคาดเดาสถานการณ์ภัยธรรมชาติได้

2) เรื่องความเชื่อเรื่องการทำการเกษตรมากทำให้มีเงินมากไม่ต้องยืมเงินผู้อื่น ซึ่งภาพการทำการเกษตรปริมาณมากทำให้เกษตรกรคิดว่าจะมีเงินมากกลายเป็นความเชื่อที่อยู่คู่กับสังคมมานาน ซึ่งอาจเนื่องจากการที่เกษตรกรไม่ได้มีการคิดคำนวณต้นทุนการผลิตในฟาร์ม ต้นทุนในการดำรงชีวิตประจำวันหรือค่าใช้จ่ายครัวเรือน และการได้รับข้อมูลจากสื่อที่เชิญชวนให้ใช้ชีวิตตามกระแสสังคมที่ใช้เงินเป็นหลัก การกู้เงินเพื่อมาลงทุนจึงกลายเป็นสิ่งที่ถูกมองเป็นเรื่องปกติ

3) เรื่องเศรษฐกิจพอเพียงเป็นเรื่องของการปลูกพืชเลี้ยงสัตว์เท่านั้น และเรื่องการปฏิบัติตามหลักเศรษฐกิจพอเพียงไม่ต้องนำเทคโนโลยีหรือนวัตกรรมสมัยใหม่มาใช้ ซึ่งอาจเนื่องจากการที่เกษตรกรมองเห็นภาพเศรษฐกิจพอเพียงเฉพาะในมิติด้านการเกษตรและเป็นการมองเพียงการทำการเกษตรเพื่อยังชีพเท่านั้น

4) เรื่องการซื้อหว่ายไถดิน ไม่ขัดกับหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง อาจเนื่องจากเกษตรกรยังมีความต้องการที่จะมีเงินมากๆและส่วนหนึ่งมาจากความเชื่อเรื่องการมีโชคจากสิ่งเร้นลับหรือเหนือการคาดเดา

การประชุมเสนอผลงานวิจัยระดับชาติ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช ครั้งที่ 6

The 6th STOU National Research Conference

6. แหล่งความรู้ที่สมาชิกกลุ่มแม่บ้านเกษตรกรได้รับจากแหล่งสื่อบุคคล โดยส่วนใหญ่ได้รับความรู้ระดับมาจากสมาชิกในครอบครัว ซึ่งเป็นบุคคลที่อยู่ใกล้ชิดที่สุด รองลงมาจากเจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตร กำนันผู้ใหญ่บ้านอาสาสมัครเกษตร เพื่อนบ้าน อบต.นายก อบต. ครูและเจ้าหน้าที่ของรัฐ ระดับปานกลางได้แก่พ่อค้าเร่ เซลแมน แหล่งกลุ่ม สมาชิกกลุ่มแม่บ้านเกษตรกรได้รับความรู้ระดับมากคือการประชุมและการฝึกอบรม ระดับปานกลางคือ จากการศึกษาดูงานเวทีสัมมนาและการเข้าร่วมเครือข่ายต่างๆ แหล่งสื่อมวลชนสมาชิกกลุ่มแม่บ้านเกษตรกรได้รับความรู้ในระดับมากได้แก่โทรทัศน์ วิทยุกระจายเสียงและหอกระจายข่าว ระดับปานกลางได้แก่เอกสารสิ่งพิมพ์ป้ายโฆษณา อินเทอร์เน็ต Line /Facebook

7. การเข้าร่วมกิจกรรมกลุ่มแม่บ้านเกษตรกรบ้านหนองซ้อง ของสมาชิกกลุ่มแม่บ้านเกษตรกร สมาชิกส่วนใหญ่เป็นสมาชิกกลุ่มแม่บ้านเกษตรกรมากกว่า 13 ปี โดยส่วนใหญ่เข้าร่วมกลุ่ม เนื่องจากต้องการเพิ่มรายได้ และใช้เวลาว่างให้เกิดประโยชน์ มากกว่าครึ่งต้องการพัฒนาความรู้ความสามารถ มีเพียงบางส่วนที่เข้าร่วมเพราะการชักชวนของเพื่อนบ้าน การเข้าร่วมกิจกรรมของกลุ่มแม่บ้านเกษตรกรในภาพรวมอยู่ในระดับมาก มีเพียงประเด็นการหาตลาดและการออกจำหน่ายผลิตภัณฑ์ ที่มีส่วนร่วมในระดับปานกลาง ซึ่งอาจเกิดจากการที่สมาชิกส่วนใหญ่เป็นผู้สูงอายุ การหาตลาดและการออกจำหน่ายผลิตภัณฑ์ เป็นการเดินทางออกนอกพื้นที่ซึ่งเป็นเรื่องยุ่งยากในการจัดการสำหรับเกษตรกรในชนบท

8. การศึกษาการดำเนินชีวิตตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงพบว่าสมาชิกกลุ่มแม่บ้านเกษตรกรมีการดูแลบุตรหลานให้เติบโตในสถานที่ปลอดภัยห่างไกลจากอบายมุขต่างๆระดับมากที่สุดซึ่งอาจเกิดจากการได้รับข้อมูลข่าวสารที่ทันสมัยจากสื่อเช่น โทรทัศน์ วิทยุ มีเพียงการทำบัญชีครัวเรือนและการทำบัญชีฟาร์มที่อยู่ในระดับปานกลางซึ่งอาจเนื่องจากสมาชิกกลุ่มแม่บ้านเกษตรกรส่วนใหญ่มีอายุมากและมองว่าการทำบัญชีเป็นเรื่องยาก เพราะรูปแบบบัญชีที่ได้รับการสอนโดยส่วนราชการ เข้าใจยาก ซึ่งมีผลต่อการเปลี่ยนแปลงของครอบครัวในด้านการวางแผนระบบการใช้จ่ายที่ดี และผลเรื่องต้นทุนการผลิตลดลง ที่อยู่ในระดับปานกลาง

9. การศึกษาการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นเมื่อมีการปฏิบัติตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง พบว่าภาพรวมมีการเปลี่ยนแปลงในระดับมาก มีเพียง 1) เรื่องค่าใช้จ่ายต้นทุนการผลิตทางการเกษตรลดลง 2) เรื่องการประยุกต์ผลิตของใช้ประจำวันใช้เองมากขึ้น 3) การมีรายได้เพิ่มเติมจากการเป็นสมาชิกกลุ่มสถาบันต่างๆ 4) การวางแผนระบบการใช้จ่ายที่ดี ที่อยู่ในระดับปานกลาง ซึ่งเกี่ยวข้องกับการที่สมาชิกส่วนใหญ่เป็นผู้สูงอายุ จบการศึกษาระดับประถมศึกษา การจัดทำบัญชีอยู่ในระดับปานกลาง จึงไม่สามารถนำข้อมูลมาใช้ประกอบการวางแผนเพื่อพัฒนาครอบครัวได้

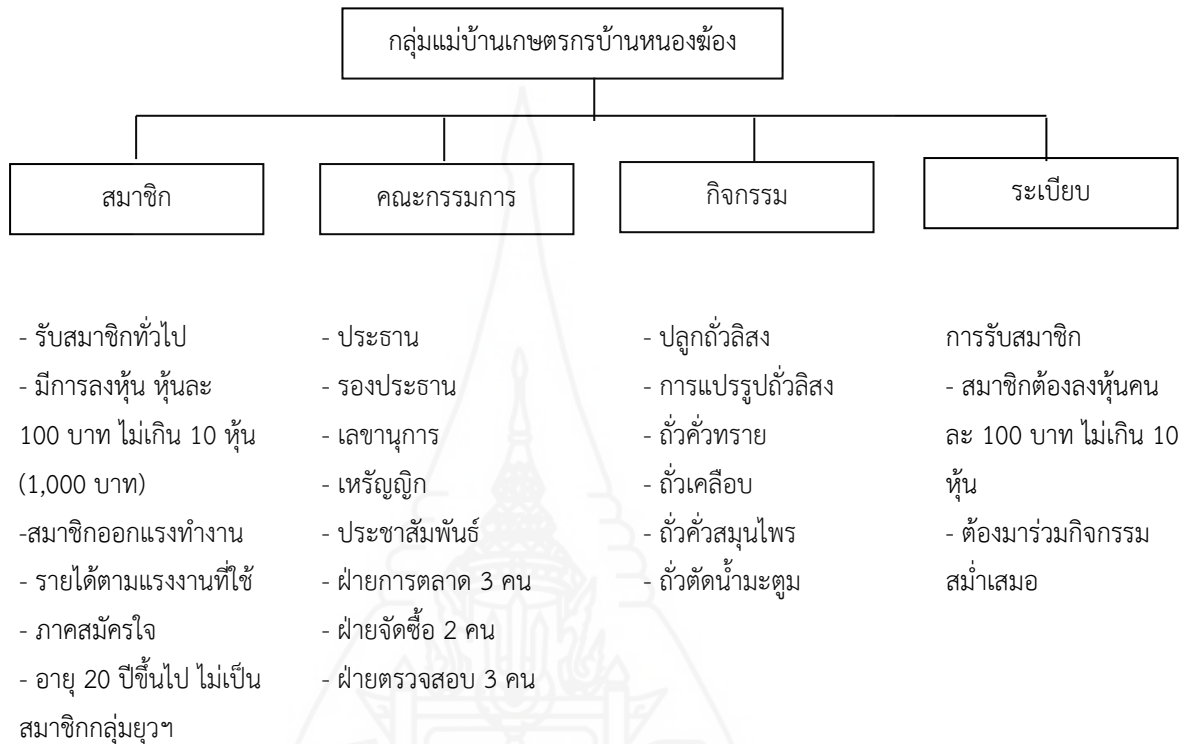
10. การดำเนินงานกลุ่มแม่บ้านเกษตรกรบ้านหนองซ้อง

การจัดตั้งกลุ่มแม่บ้านเกษตรกรบ้านหนองซ้องเกิดจากความต้องการของสมาชิกกลุ่มจากสภาวะราคาผลผลิตตกต่ำ มีวัตถุประสงค์เพื่อหาอาชีพเสริมให้แก่สมาชิกและเพิ่มรายได้ให้แก่สมาชิกกลุ่มแม่บ้านเกษตรกร มีการรวมกลุ่มของสมาชิกและตั้งคณะกรรมการบริหาร มีการรวมหุ้น มีกฎระเบียบกลุ่มให้สมาชิกถือปฏิบัติร่วมกัน พร้อมจัดหาวิทยากรมาสอนการแปรรูปให้แก่กลุ่มโดยเริ่มจากการแปรรูปผลผลิตที่มีอยู่แล้วในพื้นที่ ซึ่งเป็นการลงทุนที่ใกล้ตัวและคุ้มค่าที่สุด

การประชุมเสนอผลงานวิจัยระดับชาติ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช ครั้งที่ 6
The 6th STOU National Research Conference

โครงสร้างการบริหารงานกลุ่มแม่บ้านเกษตรกรบ้านหนองซ้อง

ภาพที่ 2 แสดงโครงสร้างการบริหารกลุ่มแม่บ้านเกษตรกรบ้านหนองซ้อง หมู่ที่ 4 ตำบลหนองขาม อำเภอกุดจับ

การบริหารจัดการกลุ่มมีการกำหนดทิศทางการดำเนินงานและแผนการดำเนินงานโดยผลิตสินค้าที่มีวัตถุดิบอยู่ในพื้นที่และแปรรูปเป็นผลิตภัณฑ์ที่ทำได้ง่ายเป็นที่ต้องการของตลาด มีการกำหนดโครงสร้างคณะกรรมการบริหารตามกิจกรรมของกลุ่ม การสื่อสารภายในกลุ่มแบบเรียบง่าย สมาชิกกลุ่มมีการพบปะกันโดยตรงระหว่างสมาชิกกับคณะกรรมการ มีการจัดทำบัญชีให้สมาชิกสามารถร่วมตรวจสอบข้อมูลได้ง่าย สอดคล้องกับพัทธาณีย์ หนูจันทร์ (2553:น.38) ที่ศึกษาการบริหารจัดการกลุ่มอาชีพผ้าเย็บโครมตำบลกุดบาก จังหวัดสกลนคร พบว่ากลุ่มมีการแบ่งหน้าที่ตามโครงสร้างการบริหาร มีรายได้หรือค่าตอบแทนจากการทำงานของแต่ละคน ในการผลิตมีการแบ่งหน้าที่ และช่วยกันทำในกระบวนการเย็บโครม แต่ในการทอผ้าจะแบ่งงานเป็นแผนก ทำตามความต้องการลูกค้า ให้สมาชิกทุกคนมีสิทธิ์ในการแสดงความคิดเห็นและมีส่วนร่วมในการดำเนินงาน เช่นเดียวกับ ไร่เจือหนองคล้า (2558:น.35-38) ที่ศึกษาการประยุกต์ใช้ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในการเสริมสร้างความเข้มแข็งของกลุ่มอาชีพ ศึกษาการนิเทศการบริหารส่วนตำบลคอนใหญ่ อำเภอกอง จังหวัดนครราชสีมา พบว่ากลุ่มเห็ดฟางไร่สารพิชบ้านไทยโยงและกลุ่มขนมไทยบ้านไทยโยง มีการจัดตั้งและลงหุ้นพร้อมจัดสรรผลกำไรให้แก่สมาชิกกลุ่ม

การจัดการสินค้าหรือบริการมีการควบคุมคุณภาพทุกกระบวนการผลิต พบว่าในฤดูฝนผลผลิตที่นำมาเป็นวัตถุดิบมีจำนวนน้อย ต้องซื้อจากแหล่งใกล้เคียง ทำให้ได้วัตถุดิบที่มีคุณภาพไม่เท่ากัน เนื่องจากลักษณะดินที่ปลูกมี

การประชุมเสนอผลงานวิจัยระดับชาติ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช ครั้งที่ 6

The 6th STOU National Research Conference

ผลต่อลักษณะผิว สี รสชาติของถั่วที่ปลูก เพิ่มค่าใช้จ่ายในกระบวนการผลิต การจัดการผลผลิตที่เสียหายและสิ่งเจือปนที่มากับวัตถุดิบกลุ่มมีการนำไปทำปุ๋ยหมักเพื่อใช้ในพื้นที่การเกษตร มีการพัฒนาผลิตภัณฑ์ให้หลากหลายและบรรจุภัณฑ์ที่ตรงความต้องการของลูกค้าให้สะดวกต่อการขนส่งเพื่อลดต้นทุนการผลิต

การพัฒนาองค์ความรู้ให้แก่สมาชิกเนื่องจากการที่กลุ่มมีการดำเนินกิจกรรมอย่างต่อเนื่องและเป็นการลดค่าใช้จ่ายที่จะจัดอบรมถ่ายทอดความรู้แก่สมาชิก กลุ่มใช้กระบวนการ ๑) ให้สมาชิกเข้าร่วมกิจกรรมแปรรูปของกลุ่มตลอดเพื่อเรียนรู้ทักษะรับทราบปัญหาและวิธีการแก้ไขปัญหาาร่วมกัน โดยมีผู้ที่มีประสบการณ์เป็นผู้คอยกำกับดูแล ๒) การจัดให้กลุ่มเป็นแหล่งเรียนรู้ของชุมชน เพื่อถ่ายทอดองค์ความรู้ให้แก่สมาชิก เยาวชนและผู้สนใจ

การจัดสรรผลประโยชน์แก่สมาชิกกลุ่ม สมาชิกกลุ่มจะได้สิทธิในการนำผลผลิตมาขายให้แก่กลุ่มเท่าเทียมกัน มีรายได้จากการเข้าร่วมกิจกรรมของกลุ่มอย่างเท่าเทียมกัน

ผลการวิเคราะห์ศักยภาพการดำเนินงานของกลุ่มพบว่าปัญหาที่สำคัญคือวัตถุดิบไม่เพียงพอต่อการแปรรูปเนื่องจากพื้นที่เป็นพื้นที่น้ำฝน ประสบปัญหาความแห้งแล้งทำให้สมาชิกบางส่วนหยุดการปลูกถั่วลิสงให้แก่กลุ่ม โดยได้เสนอแนวทางแก้ไขคือการจัดหาแหล่งน้ำเช่นบ่อบาดาล แหล่งน้ำขนาดเล็กในไร่นา และจัดทำแปลงผลิตถั่วลิสงรวมในพื้นที่มีแหล่งน้ำเพียงพอ

ข้อเสนอแนะ

การวิจัยในครั้งนี้ มีข้อเสนอแนะจำนวน 2 ประเด็น ได้แก่ การนำผลการวิจัยไปใช้และข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

1. ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้

1.1 ข้อเสนอแนะต่อสมาชิกกลุ่มแม่บ้านเกษตรกรและกลุ่มแม่บ้านเกษตรกร

- 1) สมาชิกกลุ่มแม่บ้านเกษตรกรควรเพิ่มพูนความรู้และปฏิบัติการทำบัญชีครัวเรือนและบัญชีฟาร์มอย่างต่อเนื่อง
- 2) สมาชิกกลุ่มแม่บ้านเกษตรกรควรศึกษาการทำการตลาดแนวใหม่เช่นการทำการตลาดออนไลน์เพื่อเพิ่มโอกาสในการประชาสัมพันธ์สินค้าและการจำหน่ายผลิตภัณฑ์
- 3) กลุ่มควรจัดหาพื้นที่เพื่อจัดทำแปลงผลิตของกลุ่มเพิ่มเติมและสร้างเครือข่ายการผลิตหรือทำข้อตกลงล่วงหน้า ร่วมกับเกษตรกรในพื้นที่
- 4) สมาชิกกลุ่มแม่บ้านเกษตรกรควรมีส่วนร่วมการจัดทำแผนพัฒนาหมู่บ้านอย่างสม่ำเสมอ
- 5) กลุ่มควรเพิ่มผลิตภัณฑ์แปรรูปให้มีความหลากหลายโดยเริ่มจากผลิตภัณฑ์แปรรูปจากวัตถุดิบในพื้นที่ เพื่อเพิ่มมูลค่าและเพิ่มรายได้ให้แก่สมาชิก
- 6) ควรมีการนำเทคโนโลยีหรือนวัตกรรม มาประยุกต์ใช้กับการแปรรูปเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตและเพิ่มคุณภาพผลิตภัณฑ์ ให้สามารถลดต้นทุนการผลิต
- 7) วางแผนการผลิตให้แก่สมาชิกเพื่อให้มีความเหมาะสมกับพื้นที่

การประชุมเสนอผลงานวิจัยระดับชาติ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช ครั้งที่ 6

The 6th STOU National Research Conference

1.2 ข้อเสนอแนะต่อเจ้าหน้าที่

- 1) เจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตร ควรใช้กระบวนการกลุ่มในการกระตุ้นกลุ่มเพื่อสร้างทัศนคติที่ดีต่อการรวมกลุ่มอย่างต่อเนื่อง
- 2) เจ้าหน้าที่ควรมีการจัดเวทีเพื่อเปิดโอกาสให้เกษตรกรหรือกลุ่มหรือผู้ที่เกี่ยวข้องในกระบวนการผลิตและแปรรูปในพื้นที่ได้แลกเปลี่ยนปัญหาและร่วมจัดทำแผนการผลิตทั้งระบบ
- 3) เจ้าหน้าที่ควรจัดทำแผนพัฒนาร่วมกับกลุ่มและชุมชน อย่างต่อเนื่อง
- 4) การให้ความรู้ เตรียมความพร้อมสมาชิกให้พร้อมในการแข่งขันและการเปลี่ยนแปลง
- 5) การให้คำปรึกษา ให้องค์ความรู้แก่กลุ่มและสมาชิกกลุ่ม สร้างเวทีแลกเปลี่ยนเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง
- 6) การสร้างแรงจูงใจและกระตุ้นให้เกิดเครือข่าย การร่วมออกแบบโครงสร้างและเชื่อมโยงเครือข่าย โดยใช้การมีส่วนร่วม
- 7) การกำหนดตัวชี้วัดการทำงานและการติดตามประเมินผลการดำเนินงานกลุ่มอย่างต่อเนื่อง

1.3 ข้อเสนอแนะต่อหน่วยงาน

- 1) ควรส่งเสริมและสนับสนุนข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับการพัฒนาการผลิตการแปรรูปและการตลาดให้กับกลุ่ม และประชาสัมพันธ์ผ่านสื่อโทรทัศน์ วิทยุ และประชาสัมพันธ์ผ่านเสียงตามสายประจำหมู่บ้าน ซึ่งเป็นสื่อที่เกษตรกรใช้อยู่เป็นประจำและเข้าถึงเกษตรกรได้ง่ายที่สุด
- 2) หน่วยงานราชการที่เกี่ยวข้องควรให้การสนับสนุนหรืออำนวยความสะดวก ให้เกิดกระบวนการจัดเวทีแลกเปลี่ยน หรือการทำข้อตกลงด้านการตลาด การจัดทำแผนพัฒนาการผลิตทั้งระบบให้แก่เกษตรกรกลุ่มเกษตรกรและเครือข่ายในพื้นที่

1.4 ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

การพัฒนาโครงสร้างปัจจัยพื้นฐานในการผลิตทางการเกษตรให้ทั่วถึง

2. ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยในครั้งต่อไป

- 1) ควรศึกษาสถานการณ์โครงสร้างการผลิตถั่วลิสงในพื้นที่เพื่อเชื่อมโยงกับกระบวนการแปรรูปและการตลาด
- 2) ควรทำการศึกษาการส่งเสริมและพัฒนาของกลุ่มของเจ้าหน้าที่และหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เพื่อทราบข้อจำกัดในการพัฒนากลุ่มองค์กรและสถาบันเกษตรกรในระดับหน่วยงาน

การประชุมเสนอผลงานวิจัยระดับชาติ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช ครั้งที่ 6

The 6th STOU National Research Conference

เอกสารอ้างอิง

- กรมส่งเสริมการเกษตร. (2556). *กระบวนการพัฒนางานองค์กรเกษตรกร วิสาหกิจชุมชนและเครือข่าย*. คู่มือการปฏิบัติงานเจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตรการพัฒนางานองค์กรเกษตรกร วิสาหกิจชุมชนและเครือข่าย โรงพิมพ์ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย จำกัด
- ณรัชกร(นัฐนรี) สรีทอง. (2554). *การบริหารงานพัฒนาพัฒนาชุมชนเชิงยุทธศาสตร์ ;โอเอสพรีนติ้ง เฮาส์ กทม.*
- ทิพย์วรรณ ลิ้มงูร. (2557). *การวิเคราะห์ การติดตามและการประเมินกลุ่มและเครือข่ายเกษตรกร*. เอกสารการสอนชุดวิชาการพัฒนากลุ่มสถาบันและองค์กรเกษตรกร หน่วยที่ 4 มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช ปากเกร็ดนนทบุรี
- พรสุลีย์ นิลวิเศษ. (2553). *กลุ่มเป้าหมายในงานส่งเสริมการเกษตร*. ประมวลสาระชุดวิชาความรู้ทั่วไปในงานส่งเสริมการเกษตร หน่วยที่ 6 มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช นนทบุรี
- พัสรณิ หนูจันทร์. (2553). *การบริหารจัดการกลุ่มอาชีพฝ้ายอ้อมครามเทศบาลตำบลกุดบาก อำเภอกุดบาก จังหวัดสกลนคร*. รายงานการศึกษาอิสระ รัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต วิทยาลัยการปกครองท้องถิ่น มหาวิทยาลัยขอนแก่น
- วนิดา มั่นวิมลย์. (2552). *การพัฒนาศักยภาพการบริหารจัดการกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิต บ้านศรีเชียงใหม่ ตำบลนาดี อำเภอเมืองจังหวัดอุดรธานี*. (วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต). มหาวิทยาลัยราชภัฏอุดรธานี
- วิโรจน์ แสงบางกาและภาณี บุญยเกื้อกุล. (2557). *แนวคิดเกี่ยวกับกลุ่ม สถาบันองค์กรการเกษตร*. เอกสารการสอนชุดวิชา การพัฒนากลุ่ม สถาบันและองค์กรการเกษตร หน่วยที่ 1 มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช
- ศรีนา ปวโรฬารวิทยา. (2553). หน้า25-33 *เศรษฐกิจพอเพียง ปรัชญาใหม่ในยุคโลกาภิวัตน์*. หอการค้าไทย บริษัทอมรินทร์พริ้นติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง จำกัด (มหาชน)
- อุไร เจือหนองคล้า. (2552). *การประยุกต์ใช้ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในการเสริมสร้างความเข้มแข็งของกลุ่มอาชีพ:ศึกษากรณีองค์การบริหารส่วนตำบลคอนใหญ่อำเภอคง จังหวัดนครราชสีมา*. รายงานการศึกษาอิสระ ปริญญารัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการปกครองท้องถิ่น วิทยาลัยการปกครองท้องถิ่น มหาวิทยาลัยขอนแก่น
- เอมอร อังสุรัตน์. (2557). *การพัฒนากลุ่มและองค์กรการเกษตร*. เอกสารการสอนชุดวิชา การพัฒนากลุ่มสถาบันและองค์กรการเกษตร หน่วยที่ 3 มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช